

З 1988 р. проводяться місячники пропаганди книги на факультетах, завдяки чому виявлено інформаційні запити, встановлено міру книгозабезпеченості навчальних дисциплін та ін.

Тематика масових заходів узгоджується з учбовим процесом на кафедрах суспільних наук. Ретельно підготовлені сценарії дають змогу проводити ці заходи на високому рівні. Широко розгалужена виставочна діяльність з історії країни, міста, університету.

Комп'ютерна база становить понад 20 тис. джерел. Робота здійснюється у режимі системи MARC. Електронний каталог (база «Ретро») на літературу з профілю університету містить видання з 1985 р. до сьогодні і нараховує близько 6 тис. джерел.

На основі ЕК формуються бібліографічні записи на нові надходження, видаються і тиражуються картки для семи читачьких каталогів. Читачі активно використовують тематичні бази («Актуальна стаття», «Закони України», «Вища школа» тощо).

Створення автоматизованих робочих місць сприяло впорядкуванню «шляху книги», скороченню строків технічної обробки літератури.

Планується встановлення комп'ютерів на абоне-ментах та в читальному залі, подальше навчання бібліотекарів роботі на ПЕВМ, придбання програми сіткового варіанта, що дасть змогу зв'язуватися з бібліотеками міста, мати доступ до міжнародних банків даних та INTERNET.

Бібліотека вишукує можливості для придбання видань з нових спеціальностей за рахунок коштів, накопичених шляхом відшкодування пені з боржників та заміни втрачених читачами книг. Надходить як добровільний внесок іноземна література від фірм «Мотороллс», «Сейбр-світло», з Німецького інституту бібліотекознавства.

Розвиваємо міжнародні зв'язки. Це, насамперед, спільна діяльність з НБ Познанської політехніки на основі робочої програми (Польща). Візитом до університету німецьких спеціалістів бібліотечної справи та інформатики започатковане співробітництво, спрямоване на створення культурно-інформаційного центру в Харкові.

Комунікативно-інформаційна функція НТБ розширюється завдяки організації продажу непрофільної, застарілої літератури та додаткових платних послуг («нічний абонемент» у читальному залі, обслуговування сторонніх читачів тощо).

До 110-ї річниці з дня заснування бібліотеки проведено науково-практичну конференцію. Форуму передувало детально проаналізоване анкетування читачів. Усі напрями роботи установи були схарактеризовані в доповідях. У підсумках конференції передбачалося ширше пропагувати надбання духовної культури, сприяти спеціальним кафедрам у виховній роботі зі студентською молоддю.

Анатолій Бальцер

90-ліття ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ім.М.ГОРЬКОГО

Свою історію установа веде з 1905 р., коли в закутку зали засідань міської Думи розпочала свою діяльність невеличка Олександрівська* міська громадська бібліотека (ОМГБ).

Цій події передувала боротьба прогресивної інтелігенції з катеринославським губернатором**. Завдяки наполяганням громадськості та її матеріальним зобов'язанням у 1903 р. вдалося одержати дозвіл, а в 1904 р. - затвердити та надрукувати «Статут Олександрівської міської громадської бібліотеки», вирішити низку організаційних питань і в 1905 р. відкрити книгозбірню. У 1909 р. вона одержала дві кімнати в будинку по вул. Покровській.

Бібліотечне життя міста на початку ХХ ст. ледь животіло. Крім ОМГБ, функціонували ще приватна бібліотека Я.Б.Штерна та бібліотека товариства взаємодопомоги прикажчиків, але й вони на початку першої світової війни свою діяльність припинили.

Лише в 1920 р. одразу відкриваються чотири міські робітничі бібліотеки (одну з них визначають Централь-

ною міською робітничою, яку є підстави вважати спадкоємицею ОМГБ), наступного року починають працювати ще три, що дало змогу мати в кожному селищі, з яких складалося старе місто, одну, а то й дві бібліотеки.

Позитивну роль відіграли бібліотеки в боротьбі з неписьменністю. При лікнепах створювалися пункти видачі зі спеціально підбраною літературою. Лікнепівців запрошували на екскурсії до бібліотек, де для них влаштовувалися книжково-ілюстративні виставки, проходилися бесіди про значення друкованого слова. Працівники робітничих бібліотек встановлювали зв'язки з колективами Дніпробуду, «Запоріжсталі», Дніпровського алюмінієвого заводу, відкриваючи там пересувки, пункти видачі, заохочуючи робочий люд до книги.

У 1935 р. бібліотека одержала двоповерхове приміщення, що дозволило поліпшити умови роботи з читачами. Почав працювати літературний гурток. З утворенням у 1939 р. Запорізької області, бібліотека перетворюється в обласну. У 1940 р. вона обслуговувала 3,5 тис. читачів. Весь її фонд - 178 тис. прим. - загинув у полум'ї війни.

14 жовтня 1943 р. війська Південно-Західного фрон-

* Назва міста Запоріжжя до 1921 р.

** З 1802 р. Олександрівськ - місто Катеринославської губернії.

© Бальцер Анатолій Іванович, Київ, 1996

ту оволоділи містом. А вже через два дні бібліотекарі Г.Паничева, С.Гусева, Я.Кулик, К.Самарець розпочали збір книг серед населення, розшукували їх у руїнах будинків. 4 тис. книжок - стартовий фонд. До квітня 1944 р. бібліотека не мала постійного місця, тричі переїздила з одного помешкання до іншого.

З 1946 р., завдяки одержанню всесоюзного обов'язкового примірника видань російською мовою, подарунків від бібліотек Російської Федерації книжковий фонд сягнув понад 54,3 тис. прим. Зростання кількості читачів, збільшення книжкового масиву потребували розширення площі, тому було спроектоване спеціальне приміщення для обласної бібліотеки в житловому будинку металургів. Наприкінці 1952 р. будівельні роботи було завершено.

Нарешті бібліотека мала два читальних зали на 120 місць, триярусне книгосховище, просторий зал абонементу, кімнати допоміжних відділів. За чверть віку тут сформувався дружній, працьовитий, висококваліфікований колектив.

У 1964 р. бібліотека одержала статус наукової. Популярність її, особливо добре вкомплектованого фонду, зростає настільки, що для відвідувачів не вистачало місць. Знову постала проблема з помешканням. Зводилося воно впродовж десятиріччя на основі документації для спорудження бібліотеки АН БРСР у Мінську.

Протягом цих років колектив реорганізував систему розстановки фондів. Не припиняючи обслуговування в

читальних залах, було повністю переведено фонд книгосховища з систематичної розстановки на форматно-інвентарну, тим самим раціонально використавши його площі (розраховані на 2 млн. томів). Відповідно до нової системи розстановки в каталогах були замінені книжкові шифри.

У 1977 р. колектив одержав бажаний символічний ключ від шестиповерхової споруди (650 місць у 9-ти галузевих читальних залах, затишний та зручний абонемент).

Читачам відкрилися широкі можливості використання мільйонного фонду. Запроваджувалися нові форми інформації за системою ВРІ у режимі «запит - відповідь», механізація обслуговування читачів із застосуванням бібліотечних конвейерів та іншої механізації, поліпшувалася наукова організація праці.

Згодом перед колективом постала потреба комп'ютеризації бібліотечних процесів, насамперед довідково-бібліографічного обслуговування, міжбібліотечного абонементу, обліку та контролю. Розробляється програмне забезпечення, готуються спеціально кадри. Серед обласних бібліотек України в 1994 р. Запорізька досягла найкращих показників, її фондами (1 млн. 354 тис. прим.) користувалися майже 50 тис. відвідувачів.

Минув час, ветерани пішли на заслужений відпочинок, за кермо стала молода, досвідчена зміна, яка, безперечно, працюватиме на рівні вимог сьогодення.

ЗНАХІДКИ БІБЛІОФІЛА

Григорій Зленко

ВІЯВЛЕНО ПРИМІРНИК ЖУРНАЛУ «БУДУЧЧИНА»*

Одна з позицій «Реєстру української періодичної преси», вміщеного на сторінках грудневого книгаря (1918), - літературно-громадсько-економічний журнал «Будуччина»**. Однак це видання не зазначене в

* Не плутати з однойменним журналом, що виходив перед першою світовою війною і заступив часопис «Українська хата». «Бідненькі на вигляд зошити, - пише А.Живогко в «Історії української преси» (Мюнхен, 1989-90), - визначалися старанним добром матеріалу». - *Ред.*

** Не менш розвинулася преса української кооперації, - зазначено в тій же монографії. На місцях найбільший розвиток цієї преси припадає на 1918 р. Крім загальнокооперативного та інформаційного матеріалу, знаходять тут місця матеріали літературного та громадсько-політичного характеру. Досить згадати хоч би такі органи цієї преси, як: «Наша спілка», яку в 1917 р. видавав тричі на тиждень Союз кредитових і Споживчих Товариств у Ромні, тижневик «Союз» в Умані, «Будуччина» у Сквирі <...> та ін. - *Ред.*

складених пізніше бібліографічних покажчиках періодики України.

Нещодавно перший номер «Будуччини» (за 7 серпня 1918 р.) виявлено у фонді Одеської державної наукової бібліотеки ім. М.Горького. Сюди примірник перейшов на початку 1930-х років разом з надбаннями зліквідованої тоді місцевої Української державної бібліотеки ім. Т.Г.Шевченка (після виходу в світ був надісланий до Одеської української національної книгозбірні).

Тоненький (16 сторінок) зшиток видано коштом Союзу споживчих товариств Сквирні в друкарні Б.М.Квята. Як редактор виступив безіменний «комітет», склад якого тепер годі встановити.

Мету часопису в зверненні «До читача» було визначено так: «Бажаємо розбуркати велику невідому народну масу, показати їй постійні вогники єдності, що блимають перед ними (трудящими - Г.З.) в різних організаціях і кличуть їх до кращого життя, мирної творчої праці. Піддати бадьорості тим свідомим одиницям, які зараз часто безсилно б'ються в тенетах злиденного життя <...>».

Значну частину номера займають матеріали про кооперативне життя в Україні та в Сквирському повіті зокрібно. Привертає увагу повідомлення, що «Уманський

кооперативний союз асигнував зі своїх сум 10 тис. крб. на стипендії незможним учням 1-ої Української громадської гімназії імені Б.Грінченка в Умані». Певний інтерес становить стаття «Національна школа» та повідомлення про ухвалений урядом гетьмана П.Скоропадського закон, згідно з яким визнавалося обов'язковим вивчення української мови та літератури.

У «Будуччині» були надруковані деякі кращі твори українських письменників. Так, літературний відділ часопису відкрило оповідання І.Франка «До світла!» у супроводі короткої біографічної довідки про автора. Цей передрук твору відсутній у широко відомому посібнику М.О.Мороза «Іван Франко. Біографія творів. 1874 - 1964». Тут під 1918 р. не зафіксовано жодної публікації з художнього доробку письменника. Отже, виявлення «Будуччини» заповнює одну з «білих плям» у реєстрі друків І.Франка.

Часопис має певне значення і для тих дослідників, які вивчають творчий доробок О.Олеса. Журнал подав його вірш «Для всіх ти мертва і смішна...» (1906), вміщений пізніше в першій збірці поета «З журбою радість обнялась».

Другий номер журналу скоріше за все світу не побачив через гостре ускладнення політичної ситуації в Україні.